

DE RATTENPLAGEN IN INDONESIAË

In Indonesië treden de laatste jaren rattenplagen van grote omvang op. De schade die deze dieren aan de te velde staande gewassen aanrichten, is zo groot dat op het dichtbevolkte eiland Java herhaaldelijk voedseltekorten en plaatselijk hongersnood ontstaan.

Ook in de Nederlandse pers is hiervan melding gemaakt, men sprak dan echter van muizenplagen, mogelijk door een onjuiste vertaling van het Indonesische woord „tikoes” dat zowel muis (muizen) als rat (ratten) kan betekenen. Muizen komen in Indonesië wel voor, t.w. de huismuis en de veldmuis, maar steeds in gering aantal en ze vormen zeker geen plaag.

Met de rat (bruine rat) is het echter anders gesteld. Deze dieren, die zich nestelen in de sawahdijkjes aan de rand van de rijstvelden, vermeerderen zich plaatselijk zo snel dat ze in grote getale de op het veld rijpende rijstooft vernielen en opeten of wegslepen.

De snelle uitbreiding van een rattenpopulatie zal meestal een gevolg zijn van de verstoring van het biologisch evenwicht ter plaatse. De natuurlijke vijanden van de rat zijn in de tropen vooral slangen en roofvogels en ook wel andere grote vogels als reigers en ooievaars, die alle een geduchte opruiming onder de knagers kunnen houden.

Slangen bv. kunnen in de rattenholen kruipen en daarbij alle in het nest aanwezige ratten opruimen, terwijl roofvogels — sperwers en valken bij dag en uilen bij nacht — ijverig jacht maken op ratten en andere prooidieren. De nest- en schuilplaatsen van deze roofvogels en slangen treft men dikwijls aan in nabij de rijstvelden gelegen bosjes, aanplantingen van djatihout of restanten van het oerbos, dat vroeger grote delen van Java bedekte en waarvan de overblijfselen om de één of andere reden, bv. wegens bijgeloof („heilige bomen”) niet gekapt zijn. Door de toenemende bevolkingsdichtheid en het daarmee gepaard gaande gebrek aan landbouwgronden, alsmede de grote behoefte aan brandhout, benodigd voor het drogen van ondernemingsprodukten als tabak en rubber en het stoken van de ketels van suikerfabrieken en locomotieven, werd het voor de grondbezitters aantrekkelijk om deze restanten bos te kappen en de grond te ontginnen voor de landbouw. Veel van de vogels die hierdoor hun rust- en broedplaatsen kwijtraakten, trokken daarop weg naar meer bosrijke streken in de bergen. De achtergebleven vogels en slangen kwamen hierna zo zeer aan uitroeiing door de mens bloot te staan, dat slechts weinig exemplaren overbleven en de ratten zich ongestoord konden gaan vermeerderen en tot een plaag werden.

Om aan deze plaag paal en perk te stellen werd door de regering enkele jaren geleden een rattenverdelgingscommando ingesteld, dat tot taak kreeg het verdelgen van het ongedierte te stimuleren. Dit geschiedde o.a. door het propageren van het eten van rattenvlees; zo werd voorgeschreven op officiële en feestelijke bijeenkomsten rattenvlees aan de bezoekers te serveren (dit leidde nogal eens tot moeilijkheden daar ratten volgens het Islamietische geloof onreine dieren zijn, die door de gelovigen niet mogen worden gegeten). Op het platteland werden grote klopjachten georganiseerd waarbij honderden ratten gedood en al dan niet opgegeten werden.

Het uitgraven van de rattennesten is echter een zwaar karwei en kan bovendien alleen geschieden in de tijd dat er geen rijst op het veld staat, omdat de dijkes waarin de ratten schuilen, dienst moeten doen voor de bevoeiing van de rijstvelden. Hoewel na zo'n klopjacht de populatie dus wel sterk gedund was, bleven er toch genoeg exemplaren over, die weer voor een nieuwe uitbreiding konden zorgen.

Het rattenprobleem is dan ook blijven bestaan en vooral mede door het ontbreken van de middelen, de productieverliezen te kunnen compenseren, zijn de gevolgen van de plaag vérstrekkend: van voedseltekorten, prijsstijgingen en inflatie tot algemeen onbehagen en een gezagscrisis toe.

mei 1966

W. B. Hoogstraten,
Plantenziektenkundige Dienst,
Amsterdam

Cultuurvolgers

